

Zpráva Akreditační komise o hodnocení Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze

duben 2011

Úvod

Akreditační komise (dále jen AK) rozhodla na svém zasedání ve dnech 12. – 14. dubna 2010, že bude v souladu s § 84 odst. 1 písm. a) zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), provedeno hodnocení Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, jehož hlavním cílem bude **komplexně posoudit kvalitu akreditovaných činností této fakulty a na tomto základě posoudit prodloužení platnosti akreditace** fakultou uskutečňovaných **bakalářských a magisterských studijních programů**.

Pro hodnocení Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze (dále jen PedF UK) jmenovala AK účelovou pracovní skupinu ve složení:

prof. PaedDr. Iva Stuchlíková, CSc. – předsedkyně

prof. PhDr. Vladimíra Dvořáková, CSc.

prof. PhDr. Karel Frömel, DrSc.

prof. RNDr. Pavel Höschl, DrSc.

doc. PaedDr. Marie Kocurová, Ph.D.

prof. PhDr. Petr Kyloušek, CSc.

prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.

prof. PhDr. Alena Nelešovská, CSc.

prof. PhDr. Svatava Raková, CSc.

Mgr. Alena Nohavová

Václav Uzel – nominovaný Studentskou komorou Rady vysokých škol

Pracovní skupina vycházela ze sebehodnotící zprávy a dalších materiálů zpracovaných a předložených fakultou, z veřejně dostupných informací a z poznatků získaných při hodnotící návštěvě (jejíž součástí byla kontrola studijní a administrativní dokumentace, prověření úrovně kvalifikačních prací, které prošly obhajobou, spolu s posudky, rozhovor se členy vedení, zástupci akademického senátu fakulty, vedením kateder a studenty), která se uskutečnila 7. března 2011. Za účelovou pracovní skupinu za návštěvy zúčastnili: Iva Stuchlíková, Vladimíra Dvořáková, Pavel Höschl, Marie Kocurová, Petr Kyloušek, Jiří Mareš, Alena Nelešovská, Svatava Raková, Alena Nohavová, Václav Uzel a Jiří Smrčka (tajemník AK). Účelová pracovní skupina pracovala v součinnosti s účelovou pracovní skupinou pro hodnocení doktorských studijních programů.

Charakteristika fakulty

Pedagogická fakulta (PedF) patří k větším součástem Univerzity Karlovy v Praze (UK), v současnosti má přibližně 4800 studentů, což tvoří asi desetinu všech studentů UK. Podle sebehodnotící zprávy je pozice fakulty na univerzitě jednoznačná a respektovaná – poskytuje vzdělávání pro učitele, vychovatele, psychology, speciální pedagogy a další pracovníky působící v oblasti vzdělávání. Činí tak v bakalářských a magisterských programech jak v prezenční, tak kombinované formě, v programech celoživotního vzdělávání i v 7 programech doktorského studia.

V souvislosti s deklarovanou dominantní úlohou PedF poněkud překvapuje, že vedle 50 učitelských oborů na PedF (program Učitelství pro SŠ), nabízí UK ještě dalších 50 oborů učitelské přípravy (Učitelství pro SŠ) na ostatních fakultách.

Schopnost vedení analyzovat hlavní problémy

Vedení PedF předložilo realistické zhodnocení stávající situace na fakultě, v každé oblasti se snažilo vystihnout silné a slabé stránky, formulovat hlavní obtíže i možnosti jejich řešení. Sebehodnotící zpráva je podrobná, otevřená a přiměřeně kritická, v některých místech by pomohlo adresnější označení problémů (např. časté souběhy úvazků akademických pracovníků, až přílišná diverzifikace vzdělávací nabídky, nerovnoměrnost výkonů v akademických činnostech kateder). Stávající vedení řídí fakultu teprve dva roky, v rámci tohoto období jsou patrné posuny směrem ke zvýšení efektivity vzdělávacích činností, fakulta přestala nejhorší ekonomické potíže, **začíná formulovat strategii dalšího rozvoje, byť v této činnosti jsou obtížná strukturální rozhodnutí** (jak vyrovnat podíly jednotlivých součástí na výkonech fakulty, jak stabilizovat klíčové akademické pracovníky a snížit jejich vytížení mimo fakultu, jak restrukturovat vědecko-výzkumný potenciál pro další období, jaká sjednocující výzkumná témata rozvíjet či nově nastolovat) **stojí teprve před ní.**

Vzdělávací činnost

Charakteristickým rysem vzdělávací nabídky PedF je její mimořádná šíře (80 studijních oborů ve 4 bakalářských, 5 navazujících magisterských a jednom neděleném magisterském programu, 130 udělených akreditací – včetně cizojazyčných forem). Vedení fakulty reflektovalo neefektivnost volných aprobačních kombinací a hledá jiný způsob, jak získat studenty do navazujících magisterských programů učitelství (nižší zájem uchazečů se týká především některých přírodovědně a technicky zaměřených studijních oborů). Vedení PedF připouští i možnost snížení dvouoborových kombinací v bakalářském studiu. Toto se – včetně možné **redukce nabídky** – účelové pracovní skupině jeví jako velmi potřebné, a to i s ohledem na nutnost využívat vzdělávací kapacity fakulty efektivním způsobem.

Ve vztahu k pojetí učitelského studia fakulta deklarovala realistický záměr, odložit rozhodnutí do doby, než bude analyzována funkčnost strukturovaného modelu (teprve budou končit první absolventi). Dosavadní zkušenosti ukazují, že strukturování studia vedlo často k prodloužení délky studia, nenaplnilo představy o mobilitě studentů mezi fakultami univerzity a omezilo zahraniční výjezdy studentů.

Předpokládaný model, v němž bude fakulta nabízet **pro některé aprobační kombinace strukturované a pro jiné nestrukturované studium** je evidentně veden snahou oslovit maximum potenciálních studentů a nabídnout jim cestu, která je dosud studenty preferována. Účelová pracovní skupina se však nedomnívá, že to je model dlouhodobě perspektivní (bude silně ovlivňován další nabídkou vzdělávacích příležitostí jiných fakult a škol) a doporučuje vedení fakulty důkladné posouzení této strategie.

Podobně klíčové rozhodnutí bude souviset i s **pojetím učitelského programu – v současnosti učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní a střední školy**, kde dochází k částečnému překryvu s nabídkou dalších fakult, které uskutečňují studijní obory zaměřené na učitelství pro střední školy. U některých studijních oborů je zřejmé, že personální zabezpečení těchto oborů na PedF není příliš dobré, neobstojí v konkurenci se zajištěním na jiných fakultách a může znamenat určité riziko udržitelnosti akreditace do budoucna. Tato skutečnost se projevuje i ve stanovisku k doporučenému horizontu akreditace

studijních programů (Ve filologii je záběr učitelství pro ZŠ i SŠ kontraproduktivní. Přílišná šíře neumožňuje lepší specializaci učiva, klade příliš vysoké nároky na studenty (skladba studia) a na složení pedagogického kádrů).

Podíl studentů **kombinované formy** studia na PedF tvoří asi jednu třetinu. Nabídka studijních oborů uskutečňovaných v kombinované formě je v danou chvíli poměrně široká (26 oborů bakalářského či magisterského studia, nepokrývá však téměř vůbec předpokládanou budoucí poptávku – navazující obory učitelství (jen 4). Fakulta nicméně deklarovala záměr v této oblasti nabídku co nejdříve rozšířit.

Nabídka programů **celoživotního vzdělávání** je poměrně široká, byť platí, co bylo uvedeno výše o oborech učitelské přípravy. Prostupnost do řádných programů podle § 60 odst. 2 zákona o vysokých školách je ve větší míře realizována pouze v případě oboru Vychovatelství a PedF ji realizuje zcela v díkci zákona o vysokých školách.

Pedagogicko-psychologické disciplíny mají na fakultě dominantní postavení, jsou součástí každého studijního programu. Pedagogicko psychologická příprava a pedagogické praxe jsou dobře a promyšleně koncipovány. **Výrazné potíže působí podfinancování studia, které omezuje možnosti lépe řešit praktickou část přípravy** (financování a vzdělávání mentorů, větší zapojení odborníků z praxe do rozvoje oborových didaktik na katedrách). **Vytíženost kateder podílejících se na této výuce je značná, její rozložení není rovnoměrné** (což vedení fakulty reflektuje a hledá cesty, jak vícekriteriálním hodnocením činnosti akademických pracovníků nalézt vyváženější řešení).

Rigorózní řízení je adekvátně zajištěno i realizováno, úspěšnost fakulta nevyčíslila vzhledem k absenci časového omezení. Předložené údaje nicméně napovídají, že část uchazečů neobstála či odstoupila. Fakulta se v souladu s univerzitním postojem přidrží možnosti uznávat v odůvodněných případech diplomové práce jako práce rigorózní a státní doktorskou zkoušku jako zkoušku rigorózní.

Doktorské studium má na PedF dlouholetou tradici. V současné době je akreditováno 8 oborů doktorského studia. Za významné považuje vedení fakulty možnost doktorského studia ve formě tzv. cotutelle, což umožňuje studentům spolupráci se zahraničními institucemi. Celkově studuje v doktorských studijních programech 287 studentů (92 v prezenční formě, 195 v kombinované formě). Kvalita doktorských studijních programů je podrobně hodnocena v hodnotící zprávě o doktorských studijních programech.

U námátkou vybraných bakalářských a magisterských pracích, které prošly obhajobou, neshledala účelová pracovní skupina výraznější kvalitativní pochybení. U rigorózních a doktorských prací byly častěji shledány nedostatky jak v odpovídajícím zaměření prací, v náročnosti analýzy studovaného tématu, tak v literatuře a informačních zdrojích. Ke kvalitativnímu zvýšení úrovně prací by podle názoru účelové pracovní skupiny přispěla **dostupnost obhájených prací spolu s posudky v elektronické podobě**.

PedF zabezpečuje výuku na několika pracovištích. Kromě hlavní budovy, kde je umístěna většina kateder, na několika dalších pracovištích v Praze, což je ovlivněno tradicí a současně nedostatečnou prostorovou kapacitou hlavní budovy. Jediným mimopražským pracovištěm je budova v Brandýse nad Labem (využívaná zejména pro zabezpečování předmětů z oblasti tělesné výchovy a sportu).

Personální zabezpečení

Personální zabezpečení je v sebehodnotící zprávě charakterizováno jako dobré, ve srovnání s ostatními pedagogickými fakultami se dokonce jeví jako nadprůměrné. Podle zjištění účelové pracovní skupiny však kvalita zabezpečení jednotlivých pracovišť není srovnatelná. **Personální zajištění některých pracovišť je hraniční** z hlediska nutnosti studijní programy kvalitně zabezpečit a dále rozvíjet. Stejně tak se objevují reálné **problémy v souvislosti s velikostí jednotlivých pracovišť** (malá pracoviště nemají pokrytí profilujících disciplín v potřebné kvalitě – zvláště pak vzhledem k ambici pokrýt oborovou přípravu učitelů pro základní i střední školy).

Problémem personálního zabezpečení na PedF jsou **víceúvazky učitelů s vytížením mimo fakultu, případně jen částečné úvazky vyučujících profilujících předmětů.**

S výše uvedeným patrně souvisí i skutečnost, že fakulta není v tuto chvíli schopna uvést odpovídající **personální garance** docenty nebo profesory u všech svých studijních oborů (především se jedná o francouzský, ruský, německý jazyk, výtvarná výchova, některé obory katedry hudební výchovy a základy společenských věd). Dosud není zřejmý ani garant pedagogicko-psychologické části učitelských programů. Některé chybějící garance jsou patrně výsledkem dosud neuzavřených jednání, u ostatních oborů jsou odrazem špatné personální situace na dotčených katedrách.

Poměrně nepříznivé je vysoké zastoupení **externích vyučujících (asi 30%) u některých učitelských oborů** – např. u základů společenských věd, českého jazyka a literatury nebo dějepisu.

Tvůrčí a publikační činnost

V úhrnu je tvůrčí činnost PedF UK poměrně vysoká a v odborných komunitách oceňovaná. Značný je rozsah mezinárodní spolupráce, některá pracoviště mají i v evropském měřítku velmi silnou pozici. Poměrně vysoký je počet mobility akademických pracovníků – v průměru na jednoho pracovníka připadá alespoň jeden výjezd a jeden zahraniční host ročně. Bylo by dobré zvážit či iniciovat směrem k univerzitě ustanovení etické komise pro výzkum, která je v zahraničí obvyklá.

PedF má oprávnění konat habilitační (8 oborů) a řízení ke jmenování profesorem (7 oborů), což odráží vědeckou úroveň fakulty i jejích jednotlivých pracovišť.

Pracovníci fakulty byli v posledních pěti letech zapojeni do VVZ, 7.RP, GAČR (20 projektů) i juniorských projektů GAAV (2), projektů GAUK (28) a projektů FRVŠ (28). Nejsilnější podíl na badatelských projektech mají profilující katedry (Katedra primární pedagogiky, Katedra speciální pedagogiky, Katedra psychologie, Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Katedra matematiky) s výjimkou Katedry školní a sociální pedagogiky, jejíž zapojení je výrazně menší. Dále pak Katedra matematiky a Katedra biologie.

Stejně jako grantová, tak i publikační aktivita kateder není rovnoměrná. Fakulta ve svých materiálech neuvádí průměrný přepočtený podíl na jednoho pracovníka, ale je zřejmé, že některá větší pracoviště nenaplnují očekávaný podíl na tvůrčí činnosti fakulty (např. Katedra anglického jazyka a literatury, Katedra informačních technologií a technické výchovy). Upřesnění a dlouhodobé uplatňování adresného vícekritériálního systému hodnocení činnosti akademických pracovníků se jeví jako velmi potřebné.

Za dosud **slabší** považuje účelová pracovní skupina **zapojení studentů do tvůrčí činnosti** – nízká je úspěšnost v univerzitní grantové agentuře. Bude namísto hledat opatření, která by napomohla studenty připravit pro podávání více konkurenceschopných projektů. Fakulta se snaží zapojení studentů (konference, stáže) podpořit ze stipendijních fondů.

Vnitřní hodnocení kvality

Fakulta vychází z procesů nastavených celouniverzitně. V sebehodnotící zprávě jsou konkrétně uvedeny postupy a realizační opatření. Aktuální autoevaluační aktivitou v oblasti personální je realizovaný audit a kontrola zařazení pracovníků do platových tříd s ohledem na vnitřní mzdový předpis univerzity. Rovněž oblast ekonomiky a provozu prošla vnitřním hodnocením s ohledem na propad výsledku hospodaření v roce 2008. V současné době došlo ke stabilizaci ekonomiky zásluhou práce nového vedení a příznivějších vnějších okolností.

Významnou roli ve vnitřním hodnocení fakulty hraje studentské hodnocení, které se realizuje v různých formách a podobách. Fakulta neuvažuje o jednotné standardní univerzitní podobě studentského hodnocení pro všechny obory vzhledem k jejich specifikům, ale připravuje svůj vlastní model.

Jako kvalitně zajištěné se jeví administrativní činnosti, **problémem je duplicitní vedení studijní agendy** (elektronická a listinná podoba).

Poznatky z rozhovorů se studenty

Studium splňuje očekávání studentů, kontaktní výuka (komunikace s vyučujícími, okruhy otázek ke zkoušce, podmínky pro úspěšné absolvování předmětu, počet vypsání termínů na zkoušku) se při dotazníkovém šetření a rozhovorech ukázala jako odpovídající studijním potřebám studentů. Dílčí problémy souvisí s vysokým počtem studentů – kapacita některých povinných předmětů nedostačující, tři čtvrtiny studentů považuje nabídku povinně volitelných předmětů jako nedostačující a jako problematické se ukazuje i sestavování rozvrhů. Část studentů vyjadřuje nespokojenost s fungováním elektronického systému (problémy při zápisech, výpadky, nepřehlednost i neaktuálnost; malá podpora seznámení se systémem při zahájení studia v 1. ročníku). Studenti oceňují dobrou dostupnost knihovny, ale upozorňují na její slabší vybavení.

Závěry a doporučení

AK konstatovala uspokojivou kvalitu vzdělávací činnosti PedF UK v bakalářských a magisterských programech a dobrou řídicí práci současného vedení fakulty. Konstatuje rovněž, že klíčová strategická a zejména strukturální rozhodnutí fakultu teprve čekají.

Doporučení pro vedení vysoké školy a fakulty

1. V souvislosti s deklarovanou dominantní úlohou PedF UK v přípravě učitelů a pedagogických pracovníků na UK lze očekávat, že PedF UK bude přebírat garance pedagogicko-psychologické části učitelských programů i na některých dalších součástech univerzity. AK doporučuje vytvořit pro takový postup smluvní oporu a zároveň znovu vyhodnotit duplicitu nabídky učitelských oborů na fakultách UK.
2. Vyhodnotit širší nabídky učitelských oborů na PedF UK, redukovat množství kombinací, i ve vztahu k výsledkům doporučení v bodě 1.

3. Důkladně analyzovat situaci učitelství na UK v Praze a zvážit potenciální výhody a rizika mísení strukturovaných a nestrukturovaných modelů studia podle aprobačních oborů. AK se nedomnívá, že to je model dlouhodobě perspektivní (bude silně ovlivňován další nabídkou vzdělávacích příležitostí jiných fakult a škol).
4. Rozvážit s ohledem na nabídku učitelství na UK v Praze a personální situaci některých kateder (některé lingvistické katedry, katedra tělesné výchovy) udržitelnost spojeného modelu učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní a střední školy.
5. Rozšířit nabídku kombinovaných forem studia navazujících magisterských učitelských oborů.
6. Analyzovat a optimalizovat vytížení pracovníků a kateder podílejících se na realizaci pedagogicko-psychologické přípravy v rámci univerzitního základu.
7. Usilovat o zveřejňování kvalifikačních, rigorózních a disertačních prací, které prošly obhajobou, spolu s posudky a výsledkem obhajoby v elektronické podobě.
8. Zvážit optimalizaci struktury pracovišť tak, aby tam, kde jsou problémy ve struktuře personálního zabezpečení, vznikly větší celky s lepší perspektivou (zvláště ve vazbě na ambici pokrýt oborovou přípravu učitelů pro základní i střední školy).
9. Personální politiku zaměřit na stabilizaci klíčových akademických pracovníků s perspektivou snížení vedlejších úvazků na jedné straně a plných úvazků u učitelů profilujících disciplín na straně druhé. Snížit podíl externích vyučujících tam, kde to neopravňují vazby na obsah studia.
10. Dopracovat a dlouhodobě využívat vícekriteriální systém hodnocení akademických pracovníků, v souvislosti s tím v personální práci pracovat s dlouhodobým horizontem hodnocení a kvalifikačního růstu.

Závěry k akreditaci studijních programů

AK souhlasí s prodloužením platnosti akreditace všech bakalářských a magisterských studijních programů a jejich oborů, které jsou uskutečňovány PedF UK a jejich akreditace nebyla omezena nebo prodloužena pouze na dostudování stávajících studentů, na dobu 6 let, včetně oprávnění konat státní rigorózní zkoušky tam, kde toto oprávnění bylo dosud uděleno.

Kontrola plnění závěrů a doporučení

AK požaduje, aby vedení fakulty

1. odstranilo nedostatky v personálních garancích studijních programů docenty a profesory s ohledem na zásady, které AK schválila na svých zasedáních č. 4/2010 a 1/2011,
2. předložilo v červnu 2013 kontrolní zprávu o tom, jakým způsobem jsou naplňovány závěry a doporučení AK, předložilo přehled garantů jednotlivých studijních oborů a zároveň kontrolní zprávu o celkové situaci v personálním zabezpečení fakulty. Zvláštní pozornost by v této zprávě měla být věnována oborům *Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a střední školy - ruský jazyk, - francouzský jazyk, - německý jazyk*, kde AK konstatuje nedostatky a žádá v souladu s § 85 odst. 1 o jejich odstranění (v případě dlouhodobě přetrvávajících nedostatků by akreditace příslušných studijních oborů nebyla udržitelná).